

RAČUNOVODSTVO DUGOTRAJNIH FINANCIJSKIH ULAGANJA

Jakovetić, Dinko

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:829343>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Marketing

Dinko Jakovetić

**RAČUNOVODSTVO DUGOTRAJNIH FINANCIJSKIH
ULAGANJA**

Završni rad

Osijek, 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski sveučilišni studij Marketing

Dinko Jakovetić

**RAČUNOVODSTVO DUGOTRAJNIH FINANCIJSKIH
ULAGANJA**

Završni rad

Kolegij: Računovodstvo

JMBAG: 0010025884

e-mail: trockijakovetic@gmail.com

Mentor: izv. prof. dr. sc. Blaženka Hadrović Zekić

Osijek, 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate university study of Marketing

Dinko Jakovetić

**ACCOUNTING OF LONG-TERM FINANCIAL
INVESTMENTS**

Final paper

Osijek, 2022.

**IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM
REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA**

- Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
- Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
- Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
- izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Dinko Jakovetić

JMBAG: 0010025884

OIB: 27222913474

e-mail za kontakt: trockijakovetic@gmail.com

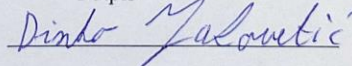
Naziv studija: preddiplomski sveučilišni studij, smjer Marketing

Naslov rada: Računovodstvo dugotrajnih financijskih ulaganja

Mentor/mentorica završnog rada: izv. prof. dr. sc. Blaženka Hadrović Zekić

U Osijeku, 28.9.2022. godine

Potpis

RAČUNOVODSTVO DUGOTRAJNIH FINANCIJSKIH ULAGANJA

SAŽETAK

Dugotrajna financijska ulaganja podrazumijevaju financijska ulaganja na razdoblje duže od jedne godine. Sva ulaganja poduzetnika u financijsku imovinu na razdoblje kraće od jedne godine spadaju u kratkotrajna financijska ulaganja. Računovodstveni standardi ne klasificiraju financijsku imovinu na dugotrajnu i kratkotrajnu nego to ovisi o namjeri poduzetnika dugotrajnog posjedovanja imovine (duže od jedne godine).

Računovodstveni tretman financijske imovine regulira se kroz MRS 39 - Financijski instrumenti - priznavanje i mjerenje te HSFI 9 – Financijska imovina za sva mala, srednja i velika društva. U računovodstvenom tretmanu financijska imovina prolazi kroz priznavanje, naknadno vrednovanje te prestanak priznavanja financijske imovine. Financijski instrumenti definirani su i u okviru Zakona o tržištu kapitala (NN 83/21).

Pojavni oblici dugotrajne financijske imovine su ulaganja u dionice, ulaganja u dužničke vrijednosne papire (obveznice) te dani zajmovi. Svaki od oblika dugotrajne financijske imovine ima svoje karakteristike i specifičnosti prilikom računovodstvenog evidentiranja. U radu je dan prikaz računovodstva dugotrajnih financijskih ulaganja kroz teorijsku obradu tematike koja će biti popraćena primjerima knjiženja nastalih računovodstvenih promjena.

Ključne riječi: dugotrajna financijska imovina, financijski instrumenti, fer vrijednost, MRS 39, HSFI 9.

ACCOUNTING OF LONG-TERM FINANCIAL INVESTMENTS

ABSTRACT

Long-term financial investments mean financial investments for a period longer than one year. All investments of entrepreneurs in financial assets for a period of less than one year are short-term financial investments. Accounting standards do not classify financial assets as long-term and short-term, but it depends on the intention of the entrepreneur to have long-term ownership of the assets (longer than one year).

The accounting treatment of financial assets is regulated through IAS 39- Financial Instruments - recognition and measurement and CFRS 9 - Financial Assets for all small, medium and large companies. In accounting treatment, financial assets go through the recognition, subsequent valuation and derecognition of financial assets. Financial instruments are also defined within the Capital market act (NN 83/21).

Emerging forms of long-term financial assets are investments in shares, investments in debt securities (bonds) and loans granted. Each of the forms of long-term financial assets has its own characteristics and specifics in accounting. In paper is given an overview of the accounting long-term investments of entrepreneurs through the theoretical processing of the topic, which will be accompanied by examples of posting accounting changes.

Keywords: long-term financial assets, financial instruments, fair value, IAS 39,CFRS 9.

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Pojam financijskih instrumenata.....	2
2.1. Podjela financijskih instrumenata.....	3
2.2. Prezentiranje financijskih instrumenata.....	5
2.3. Mjerenje financijskih instrumenata.....	6
3. Pojam financijske imovine.....	8
3.1. Klasifikacija financijske imovine.....	8
3.2. Početno priznavanje financijske imovine.....	10
3.3. Prestanak priznavanja financijske imovine.....	11
4. Računovodstveno praćenje dugotrajne financijske imovine.....	12
4.1. Ulaganje u vlasničke instrumente klasificirane u kategoriju financijske imovine raspoložive za prodaju.....	12
4.2. Naknadno vrednovanje dionica i poslovnih udjela.....	15
4.3. Prodaja dionica i poslovnih udjela.....	18
4.4. Ulaganje u dugotrajne dužničke instrumente.....	20
4.5. Dani zajmovi na rok duži od godinu dana.....	22
5. Porezni tretman dugotrajne financijske imovine.....	24
5.1. Porezni tretman naknadnog mjerenja ulaganja koja se drže do dospijeca te zajmova i potraživanja.....	25
5.2. Porezni tretman naknadnog mjerenja financijske imovine raspoložive za prodaju.....	26
6. Zaključak.....	27
7. Literatura.....	28

1. Uvod

Kod ulaganja u financijsku imovinu s namjerom dugotrajnog posjedovanja financijske imovine (duže od jedne godine) tada govorimo o dugotrajnom financijskom ulaganju. U užem smislu pod dugotrajnu financijsku imovinu u koju se može uložiti spadaju dani dugoročni zajmovi, kupljeni dugoročni vrijednosni papiri, dugoročni depoziti te ostala dugoročna ulaganja. Računovodstveni standardi ne klasificiraju financijsku imovinu na dugotrajnu i kratkotrajnu nego to ovisi o poduzetniku i njegovoj namjeri dugotrajnosti držanja financijske imovine. Namjera držanja financijske imovine do jedne godine istu svrstava u kategoriju kratkotrajne dok namjera držanja duže od jedne godine financijsku imovinu svrstava u kategoriju dugotrajne.

Dugotrajna financijska imovina evidentira se u poslovnim knjigama i iskazuje u financijskim izvještajima u skladu s Hrvatskim standardima financijskog izveščivanja. Financijsku imovinu uređuje HSFI 2 - Konsolidirani financijski izvještaj i HSFI 9- Financijska imovina. Pored Hrvatskih standarda računovodstveni tretman financijske imovine regulira se i kroz MRS 32 Financijski instrumenti: prezentiranje, MRS 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje te MSFI 7 Financijski instrumenti: objavljivanje.

Svrha ovog rada je sveobuhvatno objasniti računovodstvo dugotrajnih financijskih ulaganja sa pripadajućim primjerima i zakonskim odredbama. Cilj je upoznati se s računovodstvom dugotrajnih financijskih ulaganja kroz razradu početnog priznavanja, mjerenja, naknadnog mjerenja te prestanka priznavanja dugotrajnih financijskih ulaganja. U radu su korišteni sekundarni izvori podataka kao i primjeri iz istih.

2. Pojam financijskih instrumenata

Financijska imovina je komponenta financijskog instrumenta, ukratko će biti objašnjen financijski instrument kao širi okvir u čijem sastavu je financijska imovina. Računovodstveni tretman financijskih instrumenata u Republici Hrvatskoj uređen je u okviru MRS 32 Financijski instrumenti: prezentiranje, MRS 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje te MSFI 7 Financijski instrumenti: objavljivanje.

Šime Guzić (2018:185) navodi definiciju financijskog instrumenta sukladno MRS 32 „Financijski instrument je svaki ugovor temeljem kojeg nastaje financijska imovina jednog subjekta i financijska obveza ili vlasnički instrument drugog subjekta.“

Razvijenost financijskog sustava je temeljna pretpostavka razvijenosti ekonomskog sustava zemlje. Financijski instrumenti uz financijsko tržište i financijske posrednike predstavljaju jednu od tri temeljne komponente financijskog sustava. Financijski instrument se koristi kao ugovor za definiranje financijskih odnosa, omogućava transfer novčanih sredstava te uređuje sva prava i obveze između ugovornih strana financijskog instrumenta. Tri su temeljne komponente financijskog instrumenta:

- (1) financijska imovina kod one ugovorne strane koja za određenu naknadu stječe financijski instrument,
- (2) financijsku obvezu ili vlasnički instrument koju mora definirati ona ugovorna strana koja za određenu naknadu izdaje ili prodaje financijski instrument,
- (3) derivati koji mogu izazvati nedoumice oko toga da li je u pitanju vlasnički instrument ili obveza.

Financijski instrumenti definirani su i u okviru Zakona o tržištu kapitala (NN 83/21), prema kojem su financijski instrumenti prenosivi vrijednosni papiri, instrumenti tržišta novca, jedinice u subjektima za zajednička ulaganja te izvedenice. U praksi se kombiniraju Zakon o tržištu kapitala (NN 83/21), Hrvatski standard financijskog izvještavanja (HSFI) i Međunarodni računovodstveni standard (MRS).

2.1. Podjela financijskih instrumenata

Financijski instrumenti mogu se klasificirati na mnogo različitih načina. Kriterij klasifikacije ovisi o svrsi u koju se financijski instrument koristi. Autori Mirjana Hladika i dr. (2017:11-14) navode podjelu financijskih instrumenata prema šest kriterija kojom su obuhvatili najznačajnije kriterije podjele financijskih instrumenata:

1. Složenost
2. Karakter financijskog odnosa
3. Rok dospjeća
4. Karakter naknade
5. Registracija financijskih instrumenata
6. Mogućnost konverzije

S obzirom na složenost osnovni financijski instrumenti su tradicionalni financijski instrumenti kao što su dionice i obveznice s čijim stjecanjem vlasništva ostvarujemo potraživanja za povrat glavnice i naplatu kamata. Osnovni financijski instrumenti pored temeljnog potraživanja ne sadrže dodatne opcije za razliku od složenih financijskih instrumenata koji pored temeljnih potraživanja sadrže ugrađene posebne opcije tipa konverzije čime se razlikuju od osnovnih. Hibridni financijski instrumenti su izvedeni iz osnovnih instrumenata s tom razlikom da njihova vrijednost ovisi o vrijednosti određene varijable iz financijskog instrumenta tipa kamatna stopa ili tečaj. U današnje vrijeme na tržištima se redovno razvijaju novi oblici hibridnih financijskih instrumenata kao što su forwards, swaps, futures itd.

Prema karakteru financijskog odnosa imamo vlasničke instrumente koji dokazuju udjel u vlasništvu nad poslovnim subjektom te sadrže potraživanja prema neto imovini subjekta (primjer dionica). Dužnički instrumenti predstavljaju temelj putem kojeg se uspostavlja kreditni odnos između emitenta i investitora (primjer obveznica). Kombinacija karakteristika vlasničkih i dužničkih financijskih instrumenata predstavlja hibridni financijski instrument (primjer participativne obveznice i preferencijalne dionice).

Podjela prema roku dospjeća se promatra iz perspektive emitenta instrumenta. Dugoročni s rokom dospjeća duže od jedne godine, kratkoročni s rokom dospjeća do jedne godine dok financijski instrumenti bez roka dospjeća su vlasnički instrumenti kod kojih inkorporirano potraživanje postoji dok postoji emitent instrumenta. Gledano iz perspektive investitora i računovodstvenog aspekta instrumenti se dijele samo na kratkoročne i dugoročne.

Karakter naknade se odnosi na to da li je instrument s fiksnom naknadom ili financijski instrument s varijabilnom naknadom. Instrument s fiksnom naknadom je vezan za kamatu koja se isplaćuje i ne ovisi o poslovnom rezultatu emitenta. Instrument s varijabilnom naknadom je vezan za dividendu čija isplata ovisi o ostvarenom poslovnom rezultatu.

Kriterij klasifikacije prema registraciji ovisi o tome da li je instrument na ime ili na donosioca. Kod financijskog instrumenta koji glasi na ime točno je navedno ime osobe koji je korisnik prava iz instrumenta. Financijski instrument na donosioca podrazumijeva da svaka osoba koja je u posjedu instrumenta je ujedno i korisnik prava iz tog instrumenta.

Klasifikacija prema mogućnosti konverzije financijskog instrumenta dijeli instrumente na konvertibilne i nekonvertibilne. Konvertibilni financijski instrumenti su oni koji se mogu konverzirati u drugu vrstu financijskog instrumenta u pravilu istog emitenta uz rijetke pojave konverzije u financijske instrumente drugih emitenata. Nekonvertibilni instrumenti nemaju opciju konverzije u druge vrste financijskih instrumenata.

Ovi kriteriji su olakšavaju računovodstveno praćenje financijskih instrumenata jer o njima ovisi način prezentiranja, priznavanja i mjerenja financijskih instrumenata u financijskim izvještajima.

2.2. Prezentiranje financijskih instrumenata

U prezentiranju financijskih instrumenata postoje slučajevi kada je teško odrediti predstavlja li financijski instrument financijsku obvezu, vlasnički instrument ili oboje. Da bi se izbjegle nedoumice MRS 32 Financijski instrumenti: prezentiranje postavlja uvjete koji moraju biti zadovoljeni da bi se financijski instrument tretirao kao vlasnički. Osnovni uvjeti su da instrument ne uključuje nikakvu ugovornu obvezu isporuke ili razmjene financijske imovine s drugim subjektom te da u slučaju da instrument može biti namiren vlastitim vlasničkim instrumentima klasificira se kao nederivativan ili derivativan financijski instrument. Nederivativni se odnosi na isključivanje ugovorne obveze emitenta da isporuči promjenjiv broj vlasničkih instrumenata dok derivativni instrument će biti namiren isključivo razmjenom fiksnog iznosa novca ili druge financijske imovine od strane emitenta za fiksni broj vlasničkih instrumenata.

Posebno se mora obratiti pažnja kod prezentiranja složenih financijskih instrumenata koji mogu sadržavati obvezu i kapital. U slučajevima složenih financijskih instrumenata u računovodstvenoj evidenciji i financijskim izvještajima trebaju se odvojeno priznati komponente koje predstavljaju financijsku obvezu od komponenti koje predstavljaju vlasnički instrument. Bitno je da nema nedoumica da li financijski instrument sadržava obvezu ili kapital.

Ugovorni odnos koji je definiran u konkretnom financijskom instrumentu je temelj klasifikacije financijskog instrumenta u računovodstvenoj evidenciji i financijskim izvještajima. Suština ugovornog odnosa i pravni oblik instrumenta se u pravilu poklapaju ali postoje situacije gdje to nije slučaj. Primjer tako kontradiktornog slučaja su povlaštene dionice s obilježjem obvezne isplate izdavatelja za točno utvrđen ili utvrdiv iznos, na točno utvrđen ili utvrdiv datum koje su vlasnički instrumenti ali u suštini predstavljaju financijsku obvezu. U takvim situacijama financijski instrument se u računovodstvenoj evidenciji i financijskim izvještajima prezentira u skladu sa njegovom suštinom a ne pravnim oblikom.

2.3. Mjerenje financijskih instrumenata

Općenito mjerenje je postupak određivanja vrijednosti određene stavke priznate u financijskom izvještaju. Kod mjerenja financijskih instrumenata podrazumijevamo utvrđivanje vrijednosti po kojoj će se instrument priznati u financijskom izvještaju. Temelj mjerenja ekonomskih kategorija predstavlja načelo troška. Načelo troška se temelji na Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja iz čega proizlazi njegovo limitiranost na početno mjerenje iako aktualni Međunarodni standardi omogućavaju primjenu načela troška i kod naknadnog mjerenja sve je naglašenija primjena načela fer vrijednosti kao modela naknadnog vrednovanja.

Nikolina Dečman i dr. (2016:238) navode „Zbog nesigurnosti koje obilježavaju gotovo svaki oblik poslovanja, određeni broj stavki financijskih izvještaja ne može se pouzdano izmjeriti već se može samo procijeniti što zahtjeva procjenu temeljenu na zadnjim dostupnim informacijama.“ Objektivnije utvrđivanje vrijednosti ekonomskih kategorija favorizira upotrebu načela fer vrijednosti kao modela naknadnog mjerenja nasuprot modela troška. Osnovna prednost je što se procjena fer vrijednosti temelji na aktualnim tržišnim cijenama i svim raspoloživim tržišnim informacijama. S druge strane model troška se temelji na informacijama koje su postojale u trenutku priznavanja određene ekonomske kategorije te su time automatski zastarjeli.

Unatoč tome što je model fer vrijednosti aktualniji od načela troška on pokazuje određene nedostatke u slučajevima velikih fluktuacija u ekonomiji. Model fer vrijednosti pored svojih prednosti prošao je kroz brojne kritike u vrijeme zadnje ekonomske krize čak je bilo zahtjeva da se suspendira tako da je prošao kroz određene korekcije. Najznačajnije svijetske računovodstvene institucije zadržale su model ali su konkretizirali metodologiju i pouzdanost utvrđivanja fer vrijednosti. Model fer vrijednosti kao model se prvo počeo primjenjivati u naknadnom mjerenju kod financijskih instrumenata na uređenom tržištu kapitala. Načela priznavanja i mjerenja financijskih instrumenata definirana u MRS-39 u velikoj mjeri zadržan je u novom MSFI 9. Iako je stupio na snagu MSFI 9 je i dalje predmet različitih interpretacija i zaključaka. Sukladno MSFI 9 opcija mjerenja fer

vrijednosti po ostaloj sveobuhvatnoj dobiti se odnosi na vlasničke instrumente koje društva ne drže radi trgovanja. Zbog prirode udjela u investicijskim fondovima opcija mjerenja fer vrijednosti po ostaloj sveobuhvatnoj dobiti nije moguća. Prema aktualnim smjernicama navedena imovina se mora mjeriti po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak.

Pravilo priznavanja financijske imovine po fer vrijednosti na kojem MSFI 9 se temelji ne uzima u obzir situacije u kojima fer vrijednost ne odgovara transakcijskoj cijeni. U takvim situacija društva imaju problem računovodstvenog evidentiranja dobitka ili gubitka. Nikolina Dečman smatra da MSFI 9 ne daje jasne smjernice vezano uz problem knjiženja nastalog iznosa jednokratno ili tijekom životnog ciklusa financiskog instrumenta. Zbog nastalih nedoumica i dalje se koristi dosadašnja praksa knjiženja razlike dobitka ili gubitka jednokratno samo u slučaju da se fer vrijednost temelji na ulaznim podacima dok u svim drugim slučajevima razlika se razgraničuje tijekom životnog vijeka financijskog instrumenta.

Zahtjevi MSFI 9 rezultiraju mjerenjem kredita po fer vrijednosti kroz dobitak ili gubitak. Dužnici plaćaju kamatu za kredit te se mora odrediti način knjiženja kamatnog prihoda od takvog financijskog instrumenta. Prihodi od kamata se ne smiju iskazati u sklopu kamatnog prihoda od financijske imovini u djelokrugu efektivne kamatne metode. Navedeni kamatni prihod društvo mora zasebno iskazati, pri tome mora voditi računa prilikom izračunavanja efektivne kamatne stope o dodatnim zahtjevima vezano uz kamatnu stopu.

3. Pojam financijske imovine

Gordana Korbel i Šime Guzić (2018:34) navode da „Financijska imovina u skladu s Hrvatskim standardima financijskog izvješćivanja obuhvaća: udjele i dionice ovisnih trgovačkih društava, zajmove povezanim poduzetnicima, ulaganja u društva povezana sudjelujućim interesima osim ulaganja u ovisna trgovačka društva, ulaganja u vrijednosne papire, dani zajmovi i depoziti te ostalu financijsku imovinu.“ Trgovačka društva financijsku imovinu koju posjeduju evidentiraju u poslovnim knjigama te iskazuju u financijskim izvješćima prema vrijednostima u skladu s Hrvatskim standardima financijskog izvještavanja.

Lajoš Žager (2016:39-40) objašnjava financijsku imovinu kao plasman novca koji se ostvaruje danim zajmovima, kupnjom vrijednosnih papira, danim depozitima i ostalim ulaganjima. Karakter financijske imovine utvrđuje se s obzirom na vrijeme ulaganja. Kada se ulaže na razdoblje kraće od jedne godine onda govorimo o kratkotrajnoj financijskoj imovini ako ulažemo na razdoblje duže od jedne godine govori se o dugotrajnoj financijskoj imovini. Posljedica ulaganja u financijsku imovinu su pored povrata sredstava i određene naknade, a to su najčešće kamata ili dividenda.

Kao korist od ulaganja u financijsku imovinu može se istaknuti i stjecanje kontrole nad nekim drugim poduzećem koje se ostvaruje kupnjom kontrolnog dijela njegovih dionica. Financijsku imovinu uređuje HSFI 2 - Konsolidirani financijski izvještaji koji se primjenjuje na priznavanje i određivanje vrijednosti financijske imovine i HSFI 9- Financijska imovina.

3.1. Klasifikacija financijske imovine

HSFI 2 uređuje računovodstvene postupke s ulaganjima u ovisna društva i društva povezana sudjelujućim interesima i zajedničke pothvate te zajedničke kontrolirane subjekte. U skladu sa HSFI 2 financijska imovina koje trgovačko društvo drži kod

povezanih (ovisnih) društava evidentira se prema trošku nabave. Financijska imovina koja se ulaže kod poduzetnika povezanih sudjelujućim interesima evidentira se prema metodi udjela.

Financijska imovina u koju spadaju zajmovi povezanim društvima, ulaganja u vrijednosne papire, dani zajmovi i depoziti te ostala financijska imovina s ciljem iskazivanja u poslovnim knjigama i financijskim izvješćima klasificiraju se u četiri skupine: financijska imovina čija se promjena fer vrijednosti priznaje u računu dobiti i gubitka, ulaganja koja se drže do dospijeca, zajmovi i potraživanja i financijska imovina raspoloživa za prodaju. Imovina i obveze poslovnih subjekata moraju se u financijskim izvještajima iskazati po njihovoj fer vrijednosti. Pokazatelj fer vrijednosti su cijene imovine i obveze na aktivnom tržištu.

Financijska imovina čija se promjena fer vrijednosti priznaje u računu dobitka i gubitka je ona imovina koja zadovoljava jedan od dva zahtjeva. Prvi je da je financijska imovina klasificirana kao imovina namjenjena trgovanju. Drugi zahtjev bi bio da prilikom početnog priznavanja društvo je takvu imovinu klasificiralo u tu skupinu jer se svaka financijska imovina može klasificirati u tu skupinu osim ako se radi o imovini koja predstavlja ulaganje u ovisna društva i financijska imovina koja ne kotira na aktivnom tržištu. Koncept fer vrijednost zanimljiv je i po tome što se špekulacije oko fer vrijednosti smatraju krivcem za gospodarsku krizu 1929. godine i uz ostale krivce za gospodarsku krizu 2007.

Gordana Korbela i Šime Guzić (2018:34) navode da „Financijska imovina koja se drži do dospijeca nederivativna financijska imovina s fiksnim ili utvdivim datumom dospijeca i poznatom svotom plaćanja za koju trgovačko društvo ima namjeru i mogućnost držati do dospijeca osim onih ulaganja koja se smatraju zajmovima.“ To je financijska imovina s fiksnom ili promjenjivom isplatom i fiksnim dospijecom te imovina za koju subjekt ima pozitivnu namjeru i sposobnost držati ju do dospijeca.

Financijska imovina klasificirana kao zajmovi i potraživanja je nederivativna financijska imovina s fiksnim ili utvrdivim plaćanjem koja ne kotira na aktivnom tržištu. Financijsku imovinu kreira subjekt na financijskim tržištima odobravanjem novca, prodajom robe ili usluge dužnicima s time da zajmovi i potraživanja nisu kreirana s namjerom da se prodaju u kratkom roku jer bi time bili razvrstani u imovinu koja se drži za trgovanje.

Gordana Korbel i Šime Guzić (2018:35) navode da „Financijska imovina raspoloživa za prodaju je nederivativna financijska imovina koja nije klasificirana u jednu od preostale tri skupine financijske imovine.“ U ovu kategoriju financijske imovine se neće klasificirati ona imovina koja se namjerava prodati u bliskoj budućnosti budući da se takva imovina klasificira u kategoriju financijska imovina po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak. Osnovna karakteristika ove imovine da primarna namjera subjekta koji je drži nije njezina prodaja iako je ona raspoloživa za prodaju.

3.2. Početno priznavanje financijske imovine

Mirjana Hladika i dr. (2017:24) navode da „Poslovni subjekt počinje priznavati financijsku imovinu ili financijsku obvezu u svojem izvještaju o financijskom položaju (bilanci) isključivo onda kada postoje jedna od ugovornih strana na koju se primjenjuju ugovorni uvjeti financijskog instrumenta.“ Početak priznavanja financijskog instrumenta u računovodstvu i financijskim izvještajima je povezan s redovnom kupnjom odnosno prodajom pod kojim se podrazumijeva kupnja ili prodaja financijske imovine u roku koji je određen općim pravilima. Financijska imovina se počinje priznavati u računovodstvu poslovnog subjekta onog trenutka kada poslovni subjekt stekne tu imovinu.

Financijska imovina priznaje se primjenom računovodstva na datum trgovanja odnosno na datum namire, ovisno o slučaju. Datum trgovanja se odnosi na datum na koji se subjekt obvezao na kupnju imovine dok datum namire je datum na koji je imovina isporučena subjektu. Početno priznavanje financijske imovine subjekt je dužan mjeriti po njezinoj fer vrijednosti koja je uvećana za transakcijske troškove koji su proizašli iz

stjecanja financijske imovine. Početno financijska imovina po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka se mjeri samo u visini njezine fer vrijednosti bez transakcijskih troškova ali se transakcijski troškovi prikazuju kao rashodi u razdoblju njihova nastanka.

Kod naknadnog mjerenja financijska imovina mjeri se po amortiziranom trošku, po fer vrijednosti kroz ostalu sveobuhvatnu dobit ili po fer vrijednosti kroz račun dobiti i gubitka. Za fer vrijednost financijskih instrumenata relevantne su odredbe iz MSFI 13 - Mjerenje fer vrijednosti. Naknadno mjerenje se može obaviti i putem modela troška.

3.3. Prestanak priznavanja financijske imovine

Mirjana Hladika i dr. (2017:26) navode da „Subjekt koji je stekao financijsku imovinu, prestat će priznavati financijsku imovinu samo i isključivo ako: ugovorna prava na novčane tokove od financijske imovine isteknu, subjekt prenese financijsku imovinu i prijenos udovoljava zahtjevima prestanka priznavanja.“ Ugovorno pravo na novčane tokove ističe onda kada je protekao rok dospijeca financijske imovine. To se najčešće odnosi na imovinu koja proizlazi iz dužničkih financijskih instrumenata poput dugoročnih kredita ili kupljenih obveznica.

Ona imovina koja proizlazi iz vlasničkih financijskih instrumenata nema rok dospijeca jer prava iz takve financijske imovine traje dok traje poslovni subjekt koji je emitirao te vlasničke instrumente. Drugi kriterij za prestanak priznavanja financijske imovine je prijenos financijske imovine. Prijenos se najčešće vrši prodajom financijske imovine drugom subjektu pri čemu se najčešće prenose i ugovorna prava.

Kada se prenosi financijska imovina drugim subjektima prenose se svi rizici i povrati od vlasništva financijske imovine koja je predmet transakcije. Treba se naglasiti da postoje situacije kada se prenosi financijska imovina drugom subjektu ali se zadržavaju u određenom obujmu rizici i povrati od vlasništva. Uz navedeni izuzetak u situacijama prenosa vlasništva sa svim rizicima i povratima od vlasništva subjekt mora prestati priznavati tu financijsku imovinu.

4. Računovodstveno praćenje dugotrajne financijske imovine

Računovodstveno praćenje dugotrajne financijske imovine se odnosi na priznavanje, mjerenje, prezentiranje i objavljivanje dugotrajne financijske imovine. Dugotrajna financijska imovina se u bilanci iskazuje u obliku dugotrajnih plasmana slobodnih novčanih sredstava. Ulaže se u različite oblike dužničkih ili vlasničkih vrijednosnih papira, odobravaju se zajmovi i sl.

U kontekstu računovodstvenog standarda MRS 32 Financijski instrument - prezentiranje, financijska imovina se promatra u širem smislu kao: novac, vlasnički instrument drugog subjekta, ugovorno pravo da se primi novac ili druga financijska imovina od drugog subjekta ili da se razmjeni financijska imovina ili financijske obveze s drugim subjektom prema uvjetima koji su potencijalno bolji za subjekt te ugovor koji se namiruje ili se može namiriti vlastitim vlasničkim instrumentom.

Pored financijske imovine u užem smislu ovo područje obuhvaća i druge skupine kao potražnju i novac. Računovodstvenim praćenjem je obuhvaćeno evidentiranje stjecanje dionica, ulaganje u poslovne udjele, naknadno vrednovanje dionice, naknadno vrednovanje poslovnih udjela, prodaja dionice i prodaja poslovnih udjela. Zbog ekonomskih fluktuacija ulaganja su izložena rizicima koja podrazumijevaju dobit ili gubitak tako da će se vrednovanje i prodaja vršiti po vrijednostima većim odnosno manjim od knjigovodstvenih.

4.1. Ulaganje u vlasničke instrumente klasificirane u kategoriju financijske imovine raspoložive za prodaju

U praksi ulaganje u vlasničke instrumente klasificirane u kategoriju financijske imovine raspoložive za prodaju se odnosi na ulaganja u dionice, poslovne udjele i ostale vlasničke instrumente koji nisu predviđeni trgovanju. Takva ulaganja uobičajeno se iskazuju kao

dugotrajna ulaganja. Temelj dugotrajnog ulaganja je namjera dugotrajnog držanja financijske imovine.

Računovodstveno evidentiranje stjecanja dionica

Jasna Vuk (2017:34) navodi da ulaganja u dionice klasificirane u financijsku imovinu raspoloživu za prodaju prema RRIF-ovu računskom planu za poduzetnike računovodstveno se prati u razredu 0 u okviru računске skupine 06- Dugotrajna financijska imovina odnosno osnovnog računa 064- Ulaganja u vrijednosne papire (dugotrajne).

Primjer ulaganje u dionice koje kotiraju na burzi

Trgovačko društvo CC d.o.o. kupilo je 100 dionica društva AV d.d. (dionice kotiraju na burzi), čime je steklo 15% od ukupno emitiranih dionica. Dionice su kupljene po cijeni od 1.000,00 kn po dionici. Prilikom kupnje dionica plaćena je provizija posredniku 3,00 kn po dionici.

Trošak stjecanja=100 dionica x (1000,00+3,00)=100.300,00

Knjiženje ulaganja u dionice koje kotiraju na burzi

<u>Ulaganje u dionice društva CC d.d.</u>		<u>Transakcijski račun</u>	
(1) 100.300,00		S° X	(1) 100.300,00

Opis knjiženja: (1) Za kupnju dionica

Račun 1000- Transakcijski račun koristi se ako su dionice odmah plaćene dok u slučaju da dionice nisu odmah plaćene koristi se 2381- Obveze iz kupnje dionica. Na identičan način se evidentiraju i dionice koje ne kotiraju na burzi jer ne postoji razlika prilikom početnog vrednovanja.

Računovodstveno evidentiranje ulaganja u poslovne udjele

Ulaganje u poslovne udjele čime se stječe manje od 20% temeljnog kapitala društva, računovodstveno se pratu u okviru osnovnog računa 067- Ostala dugotrajna financijska imovina. Poslovni udjeli se mogu kupovati kako od fizičkih tako i od pravnih osoba. Isplata fizičkoj osobi za otkup udjela u d.o.o. nije dozvoljena u gotovini već samo na tekući račun ili žiro račun.

Primjer kupovina poslovnog udjela od fizičke osobe

Trgovačko društvo CC d.o.o. otkupilo je od Ivane Ivić njezin udjel u društvu USAM d.o.o. za 100.000,00 kn (isplata na njezin tekući račun) te time steklo 12% udjela društva. Prilikom te transakcije primljen je račun odvjetnika za sastavljanje ugovora na 500,00 kn (vrijednost 375,00 kn + 25% PDV-a 125 kn) te račun javnog bilježnika (nije u sustavu PDV-a) na 150,00 kn.

Trošak stjecanja=100.000,00+375,00+150,00=100.525,00

Knjiženje kupovine poslovnog udjela od fizičke osobe

Ulaganje u udjel društva USAM d.o.o.	Pretporez
(1) 100.525,00	(1) 125,00
Transakcijski račun S° X	Obveza prema dobavljaču -odvjetnik
(1) 100.000,00	(1) 500,00
Obveza prema dobavljaču - javni bilježnik	
(1) 150,00	

Opis knjiženja:

- (1) Za kupovinu udjela
- (2) Za ovisni trošak nabave-odvjetnik
- (3) Za ovisni trošak nabave-javni bilježnik
- (4) Za stavljanje u uporabu

4.2. Naknadno vrednovanje dionica i poslovnih udjela

Kada poduzetnik ulaže u dionice ili poslovne udjele promjena fer vrijednosti financijske imovine priznaje se u Računu dobiti i gubitka. Prilikom stjecanja financijske imovine fer vrijednost predstavlja trošak stjecanja koji je jednak knjigovodstvenoj vrijednosti dionica ili poslovnog udjela u koji se ulaže. Svi troškovi koji su za poduzetnika nastali prilikom stjecanja dionica ili poslovnog udjela kao što su trošak javnog bilježnika, naknada brokeru i sl. terete trošak razdoblja i ne ulaze u trošak stjecanja dionica ili poslovnog udjela. Fer vrijednost se uvijek iznova utvrđuje na dan bilance i time ponovno vrednuje fer vrijednost. Kad je fer vrijednost veća od troška stjecanja dionica ili poslovnog udjela tada se javlja nerealizirani dobitak i knjiži u korist prihoda. U suprotnom slučaju kada je fer vrijednost manja od troška stjecanja dionica ili poslovnog udjela tada se javlja nerealizirani gubitak i knjiži se na teret rashoda.

Naknadno vrednovanje dionica

Ulaganje u dionice koje kotiraju na burzi naknadno se vrednuju prema fer vrijednosti odnosno tržišnoj cijeni na 31. prosinac. Ako je fer vrijednost dionica veća u odnosu na knjigovodstvenu tada govorimo o povećanju vrijednosti te se nastala razlika evidentira na računu 931-Rezerve fer vrijednosti na potražnoj strani. Također moramo oblikovati i odgođenu poreznu obvezu tako da se svota povećanja vrijednosti dionica množi sa stopom poreza na dobitak (12% ili 18%) te se rezultat oduzima od iskazane svote rezerve fer vrijednosti. U slučaju kada je vrijednost dionica manja od njihove knjigovodstvene govorimo o smanjenju te se nastala razlika također evidentira na račun 931 samo ovaj puta na dugovnu stranu, u ovom slučaju ne nastaje odgođena porezna obveza već odgođena porezna imovina.

Smanjenje vrijednosti dionice ne utječe na financijski rezultat ulagatelja sve dok ne postoji objektivni dokaz o smanjenju vrijednosti. Promjena vrijednosti dionice u slučaju naknadnog vrednovanja evidentira se na računu 068-Vrijednosno usklađenje financijske imovine-dugotrajne. Povećanje fer vrijednosti se evidentira na dugovnoj a smanjenje na

potražnoj strani računa 068. U okviru osnovnog računa 260 vodi se analitika po godinama.

Primjer naknadno vrednovanje dionice- povećanje vrijednosti

Trgovačko društvo CEO d.o.o. ima u svojoj imovini dionice društva DEA d.d. (800 dionica, kotiraju na burzi) čiji je trošak stjecana (S° na računu 06480-Ulaganje u dionice društva DEA d.d.) 480.000,00 kn. Saldo na računu 0680-Vrijednosno usklađenje dionica DEA d.d. je na dugovnoj strani i iznosi 15.000,00 kn. Na računu 9310-Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju DEA d.d. na potražnoj strani nalazi se svota od 14.200,00 kn, a svota na računu 2600-Odgođena privremena razlika porezne obveze je 1.200,00 kn. Na datum bilanciranja fer vrijednost dionice društva DEA d.d. iznosi 620,00 kn. Trgovačko društvo CEO d.o.o. primjenjuje 12% poreza na dobitak.

Naknadno vrednovanje dionice:

Fer vrijednost dionica= 800 d x 620,00 kn=496.000,00 kn

Knjigovodstvena vrijednost dionica= 480.000,00 + 15.000,00 kn= 495.000,00 kn

Fer vrijednost>knjigovodstvena vrijednost= rezervna fer vrijednost 1.000,00 kn

Oblikovanje odgođene porezne obveze:

Rezerva fer vrijednosti x 12%= 1.000,00 x 12%= 12.000,00/100=120,00 kn

Knjiženje naknadno vrednovanje dionica-povećanje vrijednosti

<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="2" style="border-bottom: 1px solid black;">Ulaganje u dionice društva DEA d.d.</td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; text-align: right;">S° 480.000,00</td> <td style="width: 50%;"></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Odgođena privremena razlika porezne obveze</td> </tr> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black;"></td> <td style="border-bottom: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">S° 1.200,00</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">(1) 120,00</td> <td></td> </tr> </table>	Ulaganje u dionice društva DEA d.d.		S° 480.000,00				Odgođena privremena razlika porezne obveze				S° 1.200,00		(1) 120,00		<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td colspan="2" style="border-bottom: 1px solid black;">Vrijednosno usklađenje dionica</td> </tr> <tr> <td style="width: 50%; text-align: right;">S° 15.000,00</td> <td style="width: 50%;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">(1) 1.000,00</td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="border-top: 1px solid black; height: 20px;"></td> </tr> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;">Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju</td> </tr> <tr> <td style="border-bottom: 1px solid black;"></td> <td style="border-bottom: 1px solid black;"></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">S° 14.200,00</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">(1) 880,00</td> <td></td> </tr> </table>	Vrijednosno usklađenje dionica		S° 15.000,00		(1) 1.000,00				Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju				S° 14.200,00		(1) 880,00	
Ulaganje u dionice društva DEA d.d.																															
S° 480.000,00																															
Odgođena privremena razlika porezne obveze																															
S° 1.200,00																															
(1) 120,00																															
Vrijednosno usklađenje dionica																															
S° 15.000,00																															
(1) 1.000,00																															
Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju																															
S° 14.200,00																															
(1) 880,00																															

Opis knjiženja: (1) Za naknadno vrednovanje dionica DEA d.d.

Naknadno vrednovanje poslovnih udjela

Kod naknadnog vrednovanja ulaganja u poslovne udjele ili dionice koje ne kotiraju na burzi ne može se na datum bilanciranja utvrditi fer vrijednost jer za njih nema aktivnog tržišta, već poduzetnik sam utvrđuje objektivne dokaze smanjenja ulaganja u poslovne udjele odnosno dionice. U slučaju da takvi dokazi postoje, svota smanjenja se evidentira kao nerealizirani gubitak na računu 478-Nerealizirani gubitci (rashodi) od financijske imovine.

Primjer naknadno vrednovanje poslovnog udjela-smanjene vrijednosti

Trgovačko društvo Jako d.o.o. steklo je tijekom 2020. godine 12% poslovnog udjela u društvu Egon d.o.o. za 280.000,00 kn. Transakcijski je trošak prilikom stjecanja iznosio 4.000,00 kn. Na 31. prosinca 2020. godine proveden je test smanjenja vrijednosti ulaganja u društvo kojim je utvrđeno postojanje objektivnih dokaza o smanjenju (društvo kasni s ispunjenjem ugovornih obveza) te društvo priznaje gubitak od smanjenja u svoti od 20.000,00 kn. Trgovačko društvo Jako d.o.o. primjenjuje 12% poreza na dobitak.

Svota gubitka od smanjenja= 20.000,00 kn

Odgođena porezna imovina= 20.000,00 x 12%= 240.000,00/100=2.400,00 kn

Knjiženje naknadno vrednovanje poslovnog udjela-smanjene vrijednosti

Vrijednost usklađenja udjela u Egon d.o.o	Vrijednost usklađenja financijske imovine
(1) 20.000,00	(1) 20.000,00
Porez na dobitak	Odgođena porezna imovina s osnove fer vrijednosti dionica raspoloživih za prodaju
(2) 2.400,00	(2) 2.400,00

Opis knjiženja:

- (1) Za vrijednosno usklađenje ulaganja
- (2) Za ukidanje odgođene porezne obveze

4.3. Prodaja dionica i poslovnih udjela

U situaciji kada postoje opravdani razlozi za prodaju dionica i poslovnih udjela s (npr. potreba za likvidnim sredstvima ili odustajanje od daljnjeg ulaganja itd.) poduzetniku je dopuštena prodaja. Prilikom prodaje primjenjuje se neto-načelo, što znači da će se prihodi ili rashodi iskazati samo u visini razlike primljene naknade i knjigovodstvene vrijednosti što proizlazi iz t. 15.61. HSF1 15. Prodajom će poduzetnik ostvariti dobit ili gubitak zavisno da li prodaje iznad ili ispod knjigovodstvene vrijednosti.

Primjer prodaje dionica po vrijednosti većoj od knjigovodstvene

Trgovačko društvo Jako d.o.o. ima u svojoj imovini dionice društva PET d.d. (1000 dionica, kotiraju na burzi) čiji je trošak stjecanja (S°. na računu 06480-Ulaganje u dionice društva PET d.d.) 460.000,00 kn. Saldo na računu 0680-Vrijednosno usklađenje dionica PET d.d. je na dugovnoj strani i iznosi 20.000,00 kn. Na računu 9310-Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju PET d.d. na potražnoj strani nalazi se svota od 15.200,00 kn, a svota na računu 2600-Odgođena privremena razlika porezne obveze je 4.800,00 kn. Prodaje se 500 dionica društva PET d.d. po 560,00 kn. Svota za prodane dionice uplaćena je na transakcijski račun društva.

Obračun prodaje:

Prodajna vrijednost= 500 d. x 560,00 kn= 280.000,00 kn

Knjigovodstvena vrijednost= (S°. 06480/1000) x 500d. + (S°. 0680/1000) x 500d.=

230.000,00 kn + 10.000,00 kn= 240.000,00 kn

Prihod od prodaje 40.000,00kn

Prijenos rezerve fer vrijednosti u prihode: (15.200,00 kn/1000) x 500d= 7.600,00 kn

Ukidanje odgođene porezne obveze: (4.800,00 kn/1000) x 500d= 2.400,00 kn

Knjiženje prodaje dionica po vrijednosti većoj od knjigovodstvene

Ulaganje u dionice društva PET d.d.	
S° 460.000,00	(1) 230.000,00

Vrijednosno usklađenje dionca PET d.d.-a	
S° 20.000,00	(1) 10.000,00

Odgođena privremena razlika porezne obveze	
(3) 2. 400,00	S° 4.800,00

Rezerve iz utvrđivanja fer vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju	
(2) 7.600,00	S° 15.200,00

Transakcijski račun	
(1) 280.000,00	

Dobitci od prodaje dionica i udjela	
	(1) 40.000,00
	(2) 7.600,00
	(3) 2. 400,00

Opis knjiženja:

- (1) Za naknadno vrednovanje dionica PET d.d.
- (2) Za prijenos rezerve fer vrijednosti u prihode
- (3) Za ukidanje odgođene porezne obveze

Primjer prodaje poslovnog udjela po vrijednosti većoj od knjigovodstvene

Trgovačko društvo Jako d.o.o. ima u svojoj imovini 15% udjela u društvu CEO d.o.o. čiji je trošak stjecanja 320.000,00 kn. Na datum bilanciranja to je ulaganje bilo vrednovano po trošku stjecanja. Donesena je odluka o prodaji 30% udjela u društvu CEO d.o.o. za 126.000,00 kn i svota je uplaćena na transakcijski račun društva.

Obračun prodaje poslovnog udjela:

Prodajna vrijednost= 126.000,00 kn

Knjigovodstvena vrijednost= 320.000,00 kn x 30%= 9.600.000/100=96.000,00 kn

Prihod od prodaje 30.000,00 kn

Knjiženje prodaje poslovnog udjela po vrijednosti većoj od knjigovodstvene

Ulaganje u udjel društva CEO d.o.o.	
S° 320.000,00	(1) 96.000,00

Transakcijski račun	
(1) 126.000,00	

Dobitak od prodaje dionica i udjela	
	(1) 30.000,00

Opis knjiženja: (1) Za prodaju dijela poslovnog udjela

U slučaju da je bila riječ o prodaji poslovnog udjela kod kojeg je evidentiran gubitak od smanjenja, svota odgođene porezne imovine ukinula bi se na teret poreza na dobitak.

4.4. Ulaganje u dugotrajne dužničke instrumente

Ulaganja u dužničke instrumente je onaj oblik ulaganja kod kojeg investitor stječe pravo na povrat glavnice te pravo na isplatu kamata od strane emitenta dužničkog instrumenta. Takav oblik ulaganja naziva se pasivnim ulaganjem zato što investitor ne stječe značajan utjecaj niti kontrolu nad emitentom. Investitor ostvaruje prinos temeljem kamata koje ne ovise o uspješnosti poslovanja dužnika. Najčešća vrsta dužničkog instrumenta su obveznice a mogu se javiti i ulaganja u komercijalne i blagajničke zapise. U širem smislu krediti i zajmovi se isto smatraju dužnički instrumenti.

U kategoriju financijske imovine raspoložive za prodaju svrstavaju se one obveznice kada nisu namjenjene trgovanju u kratkom roku niti se namjeravaju držati do dospijea. Naknadno se mjere po fer vrijednosti s time da se nerealizirani dobiti i gubici prilikom promjene fer vrijednosti knjiže u ostalu sveobuhvatnu dobit odnosno rezervu. Dobiti i gubici nisu knjiženi kao prihodi i rashodi oni su uključeni u poslovni rezultat razdoblja. Ulaganja u obveznice koje su u ovoj kategoriji podvrgnute su testu umanjenja ako postoji indikator da bi vrijednost mogla biti umanjena.

Kada se pronađe dokaz o umanjenju vrijednosti ulaganja potrebno je gubitke umanjenja vrijednosti prethodno evidentirane u rezervama (kapitalu) prenjeti na rashode. Obveznice su dužnički instrument koji prema MRS 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje gubitka od umanjenja vrijednosti koj je evidentiran kao rashod u prošlim razdobljima moguće je ukinuti ako u narednom razdoblju dođe do porasta fer vrijednosti.

One obveznice za koje postoji namjera i mogućnost subjekta da ih drži do kraja njihovog dospijea se klasificiraju u ovu kategoriju. Ulaganja se naknadno mjere po amortiziranom trošku koji predstavlja inicijalni trošak stjecanja koji je umanjen za otplate glavnice i potencijalni gubitak umanjenja vrijednosti. Ova kategorija podliježe testu umanjenja pa se provodi test umanjenja prema MRS 39 financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje ako postoji indikator da je vrijednost ulaganja umanjena.

Iznos gubitka od umanjenja utvrđuje se kao razlika između knjigovodstvene vrijednosti imovine i sadašnje vrijednosti procijenjenih budućih novčanih tokova (tu ne ulaze budućí kreditni gubici koji nisu nastali) diskontirano uz originalnu efektivnu kamatnu stopu financijske imovine. Iznos gubitka priznaje se u dobit ili gubitak dok se knjigovodstvena vrijednost imovine umanjuje direktno ili upotrebom konta ispravka vrijednosti.

Ako se u budućem razdoblju vrijednost financijske imovine poveća i za to postoji dokaz, gubitak od umanjenja financijske imovine koja se vodi po amortiziranom trošku može se ukinuti. U narednom razdoblju nakon priznavanja gubitka vrijednost financijske imovine ne smije se povećati iznad iznosa prethodno priznatog gubitka od umanjenja.

Primjer ulaganja u obveznice klasificirane u kategoriju financijske imovine po fer vrijednosti kroz dobit ili gubitak

Društvo DEA d.d. kupilo je 1.12. 2020. godine 100 obveznica banke ERO d.d., nominalne vrijednosti 200 kn po obveznici, po tržišnoj cijeni od 100%. Obveznice su izdane na rok od dvije godine. Kamatna stopa iznosi 5% a kamata se obračunava godišnje. Obračunata je i isplaćena kamata za 2021. godinu. Tržišna cijena obveznica na kraju 2021. godine iznosi 110%.

Trošak stjecanja obveznice=100x200 kn=20.000,00 kn

Godišnji obračun kamata na obveznice= 20.000,00x5/100=1.000,00 kn

Promjena fer vrijednosti obveznica na kraju 2021. godine=

20.000,00x110/100=22.000,00-20.000,00=2.000,00 kn

Transakcijski račun	Kratkoročna ulaganja u obveznice
S° X (3) 1000,00	(1) 20.000,00
Potraživanja za kamate	Prihodi od kamata
(2) 1.000,00	(2) 1.000,00

Ispravak vrijednosti kratkoročnog ulaganja u obveznice	Nerealizirani dobiti
(4) 2.000,00	(4) 2.000,00

Opis knjiženja:

- (1) Za ulaganje u obveznice
- (2) Za godišnji obračun kamata
- (3) Za promjenu fer vrijednosti obveznice na kraju godine

4.5. Dani zajmovi na rok duži od godinu dana

Zajmovi predstavljaju financijsku imovinu kojom investitor stječe pravo na povrat glavnice te zaradu od isplate kamata sukladno uvjetima iz ugovora. Kamata je utvrđena ugovornom obvezom. Zajmovi predstavljaju dužnički instrument.

Dani dugotrajni zajmovi se evidentiraju na računu 065. To su dani dugotrajni zajmovi i depoziti pravnim i fizičkim osobama s kojima društvo nije vlasnički povezano. Osnovni cilj davanja zajmova je ostvarivanje prihoda kroz kamatu koje se obračunavaju i naplaćuju od dužnika. Ugovor se uspostavlja između zajmodavca i zajmoprimca kojim se definiraju uvjeti zajma.

Najčešći oblici zajmova su dani krediti, depoziti u bankama i slični dužnički instrumenti koji ne kotiraju na tržištu. Računovodstveni tretman zajmova istovjetan je tretmanu ulaganja koja se drže do dospelosti. Zajmovi se mjere naknadno po amortiziranom trošku uz primjenu metode efektivne kamatne stope.

Zajmovi podlježu testu umanjenja stoga ako postoji indikator da bi vrijednost mogla biti umanjena u odnosu na knjigovodstvenu vrijednost provodi se test umanjenja. Ako je došlo do umanjenja potrebno je evidentirati gubitak od umanjenja kao rashod isto tako gubitak od umanjenja vrijednosti se može ispraviti ako bi se u budućnosti utvrdilo da je

došlo do porasti vrijednosti zajmova. Mora se uzeti u obzir da se vrijednost zajmova ne može povećati iznad gubitka od umanjenja vrijednosti evidentiranom u ranijem razdoblju.

Primjer danog zajma nepovezanom poduzetniku

Trgovačko društvo Etno d.o.o. u srpnju 2022. daje zajam od 100.000,00kn nepovezanom društvu Rab d.o.o. na razdoblje od dvije godine, uz godišnju kamatnu stopu od 10%. Obračun anuiteta je mjesečni.

Mjesečna kamatna stopa= $100.000,00 \times 10 / 100 = 10000 \times 2 = 20000 / 24 = 833,33$ kn

Mjesečni anuitet= $100.000,00 / 24 = 4166,66$

Dani zajmovi vanjskim pravnim osobama (nepovezanim)	
(1) 100.000,00	(3) 4.166,66

Potraživanje za kamate iz danih zajmova	
(2) 833,33	(3) 833,33

Transakcijski račun	
S° X	(1) 100.000,00
(3) 4.999,99	

Prihod od redovitih kamata	
	(2) 833,33

Opis knjiženja:

- (1) Za dani dugoročni zajam
- (2) Za obračun kamate zajmoprimcu za 1. mjesec
- (3) Za naplatu prvog anuiteta

5. Porezni tretman dugotrajne financijske imovine

Prihodi i rashodi koji proizlaze iz ulaganja različito se tretiraju s obzirom na porezni tretman. Razlikujemo dvije osnovne kategorije prihoda i rashoda iz ulaganja u financijsku imovinu. Prihodi koji predstavljaju prinos na ulaganje kao što su prihod od dividendi te prihod od kamata te prihodi i rashodi koji proizlaze iz naknadnog mjerenja.

U postojećem Zakonu o porezu na dobit (NN 177/04) i Pravilniku o porezu na dobit (NN 177/04), prihodi od dividendi i udjela u dobiti nisu oporezivi te kada se utvrđuje osnovica poreza na dobit ovi prihodi predstavljaju stavku umanjenja računovodstvene dobiti. Razlog njihovog izdvajanja je taj što su oni već oporezivani kod isplate dividendi. Za razliku od dividendi prihodi od kamata se oporezuju i oni se uključuju u osnovicu poreza na dobit.

Prihodi i rashodi proizašli iz naknadnog mjerenja porezno se tretiraju ovisno o njihovom računovodstvenom tretmanu. Rashodi od vrijednosnog usklađenja financijske imovine koji rezultiraju vrijednošću financijske imovine ispod troška stjecanja nisu porezno priznati u razdoblju nastanka. Ti se rashodi oporezuju u razdoblju kada je financijska imovina prodana.

Na isporuke vrijednosnica se ne plaća porez na dodanu vrijednost. Isporuka vrijednosnica obuhvaća prodaju, čuvanje, upravljanje, usluge preuzimanja, plasiranja emisija vrijednosnih papira, uvođenje na burzu te posredničke usluge. U poslove isporuke vrijednosnica ne ubrajaju se usluge vođenja knjiga dionica, obveznica, poslove vezane za distribuciju materijala koji se dostavljaju vlasnicima vrijednosnih papira. Navedeni poslovni vezani za vrijednosnice koji ne spadaju u poslove isporuke vrijednosnica podlježu obvezi oporezivanja PDV-om. Sve obveze su propisane Zakonom o porezu na dodanu vrijednost (NN 115/16, 39/22).

5.1. Porezni tretman naknadnog mjerenja ulaganja koja se drže do dospjeća te zajmova i potraživanja

Ulaganja koja se drže do dospjeća naknadno se mjere po amortiziranom trošku. Kada se utvrdi smanjenje i provede vrijednosno usklađenje rashodi po osnovi vrijednosnog usklađenja financijske imovine priznaju se za porezne svrhe u razdoblju prodaje financijske imovine. Znači ako se provede usklađenje a imovina nije prodana u poreznom razdoblju rashodi od vrijednosnog usklađenja bit će privremeno porezno nepriznati te će se porezni učinak prikazati kao odgođena porezna imovina. Ta odgođena porezna imovina se ukida u razdoblju prodaje ili namire financijske imovine.

Kod potraživanja za koja se provodi test umanjenja te se u postupku utvrdi postojanje gubitka taj se gubitak evidentira kao rashod te je taj rashod uključen u polaznu veličinu za utvrđivanje osnovice poreza na dobit. Da bi se rashod po osnovu vrijednosnog usklađivanja priznao u poreznu svrhu mora proći od dospjeća potraživanja do kraja poreznog razdoblja više od 60 dana a ista nisu naplaćena do petnaestog dana prije dana podnošenja porezne prijave.

Ako do trenutka nastupa zastare prava na naplatu nisu obavljene sve radnje za osiguranje naplate duga tada vrijednosna usklađivanja potraživanja iskazanih u prethodnom razdoblju kao porezno priznati rashod se uključuje u prihode. Tu se posebna pažnja poklanja radnjama osiguranja naplate duga pažnjom dobrog gospodarstvenika. Radnje za osiguranje naplate pažnjom dobrog gospodarstvenika se smatraju ako su potraživanja utužena, postoji nagodba, vodi se ovršni postupak, postupak sanacije ili stečaja.

U slučajevima kada dužnik zapadne u financijske poteškoće i menadžment provede vrijednosno usklađivanje po osnovi anuiteta koje je prijavilo u stečajnom postupku, smatra se da dužnik postupa s pažnjom dobrog gospodarstvenika pa se rashod po osnovi vrijednosnog usklađenja ovog potraživanja priznaje u porezne svrhe.

5.2. Porezni tretman naknadnog mjerenja financijske imovine raspoložive za prodaju

Imovina raspoloživa za prodaju na datum izvještavanja mjeri se po fer vrijednosti. S obzirom da nerealizirani dobiti i gubici u ovoj kategoriji se ne knjiže kao prihod i rashod oni nemaju utjecaj na osnovicu poreza na dobit. U slučaju promjene vrijednosti ove kategorije financijske imovine nastaju privremene razlike čiji se porezni učinci moraju iskazati u računovodstvu.

Promjena vrijednosti financijske imovine zbog naknadnog mjerenja se iskazuje kroz bilancu a ne kroz račun dobitka i gubitka. Sve dok se nastale razlike naknadnim mjerenjem financijske imovine evidentiraju u okviru kapitala nema utjecaja na visinu osnovice poreza na dobit. Ova promjena rezervi fer vrijednosti predstavlja sastavni dio kapitala.

Kada imamo porast fer vrijednosti nerealizirani dobitak knjiži se kao povećanje rezervi. U tom slučaju nastaje oporeziva privremena razlika čiji će se porezni učinak u računovodstvu iskazati kao odgođena porezna obveza koja će se ukinuti u razdoblju prodaje financijske imovine. Kada imamo smanjenje fer vrijednosti nastali nerealizirani gubitak knjiži se kao smanjenje rezervi. U ovom slučaju nastaje odbitna privremena razlika čiji se porezni učinak u računovodstvu iskazuje kao odgođena porezna imovina koja se ukida u razdoblju prodaje financijske imovine.

U slučaju smanjenja vrijednosti financijske imovine raspoložive za prodaju kod koje postoje objektivni dokazi o smanjenju, nastali gubitak od smanjenja se više ne može evidentirati kao negativna rezerva fer vrijednosti već se mora evidentirati kao nerealizirani gubitak. Tako nastali nerealizirani gubitak je privremeno porezno nepriznat rashod jer će biti porezno priznat kada se financijska imovina proda. Kada ne postoje objektivni dokazi o smanjenju, nastala razlika nema utjecaja na osnovicu poreza na dobit i iskazuje se u okviru rezerve fer vrijednosti uz priznavanje odgođene porezne imovine.

6. Zaključak

Računovodstvo dugotrajnih financijskih ulaganja podrazumijeva ulaganja kojim se ulažu sredstva u financijsku imovinu na razdoblje duže od jedne godine ili jednog obračunskog razdoblja s ciljem ostvarivanja profita. Specifičnost ulaganja je da zakonski nije određeno koja ulaganja ulaze u kratkoročnu odnosno dugoročnu financijsku imovinu već to određuje namjera poduzetnika kako će raspolagati s tom imovinom.

Izdavanjem MRS 39 Financijski instrumenti: priznavanje i mjerenje prihvaćen je koncept fer vrijednosti kao model pomoću kojeg se vrši priznavanje i vrednovanje financijske imovine te računovodstveno evidentiranje promjena vrijednosti financijske imovine između dva izvještajna razdoblja. Ovisno o rezultatima tog mjerenja a mjerenje može biti i naknadno promjene fer vrijednosti utječu na utvrđivanje dobitka ili gubitka o kojem ovisi knjigovodstveno prikazivanje i porezne obveze poduzetnika na financijsku imovinu.

Globalnoj financijskoj krizi pridonijelo je i mjerenje imovine putem fer vrijednosti. Mjerenje putem fer vrijednosti promjene tržišnih cijena se automatski evidentiraju u financijskim izvještajima banaka. U slučaju 2008. kada je došlo do pada tržišnih cijena, primjenom fer vrijednosti banke su automatizmom priznale gubitke od smanjenja fer vrijednosti. Investitori su reagirali na objavljene gubitke banka pa je došlo do smanjenja cijena vrijednosnih papira banaka te se stvorila spirala padajućih cijena.

Razvija se novi unapređeni računovodstveni standard MSFI 9 Financijski instrumenti koji će od 2024. zamijeniti MRS 39. Pomoću ovih računovodstvenih standarda omogućeno je jednostavno računovodstveno praćenje dugotrajne financijske imovine od početnog vrednovanja preko naknadnog do prestanka priznavanja financijske imovine. Zbog činjenice da postoje određene razlike između Hrvatskog i Međunarodnog standarda financijskog izvještavanja postoji tendencija da će 2024. doći do promjena u HSF1 zbog usklađivanja s MSFI 9. Posebno u dijelu određivanja vrijednosti financijske imovine gdje se Hrvatski standardi bitno razlikuju od međunarodnih.

7. Literatura

1. Hladika, M. Matovina, H. Perčević, H. (2017) Računovodstvo financijskih instrumenata, Zagreb, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
2. Skupina autora, (redaktor Guzić, Š.), (2018), Računovodstvo poduzetnika XI. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, RRiF-plus d.o.o.
3. Skupina autora, (redaktor Žager, L.), (2016), Računovodstvo I : računovodstvo za neračunovođe, Zagreb, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika,
4. Skupina autora, (redaktor Dečman, N.), (2016), Računovodstvo II: priručnik za vježbe, Zagreb, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika,
5. Vuk, J. (2017), Ulaganje u dionice i poslovne udjele raspoložive za prodaju, Zagreb, Računovodstvo, Revizija i Financije 8/2017, str. 30-38, Dostupno na: <https://www.rrif.hr/clanak-17974/> (30. svibanj 2022.),
6. Korbel, G. Guzić, Š. (2018), Računovodstvo financijske imovine prema Hrvatskim standardima, Zagreb, Računovodstvo, Revizija i Financije 8/2018, str. 34-39, Dostupno na: <https://www.rrif.hr/clanak-18750/> (30. svibanj 2022.),
7. Zakon o tržištu kapitala (NN 83/21),
8. Zakon o porezu na dobit (NN 177/04),
9. Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 115/16, 39/22).